город gorod

'by'

RUSSISK

Ordet *gorod* (uttale: 'gåråt') og varianten *grad* finnes blant annet i mange sammensatte bynavn, for eksempel Novgorod 'Nybyen' og Leningrad 'Leninbyen'. Den opprinnelig betydningen var 'gjerde, noe som er inngjerdet, befestet'.

Gorod er det samme ordet som norsk *gård/gard,* engelsk *yard*, *garden*, tysk *Garten*, og fransk *jardin*. Det norrøne navnet på det gamle Russland som ble brukt i middelalderen, *Gardarike*, kan derfor bety 'riket med byene' eller 'riket med borgene'. Кремль, *kreml*, er betegnelsen på festningsverket som finnes i russiske middelalder-byer. Det er derfor ikke bare Moskva som har sin egen kreml.

Russisk er et slavisk språk. Språket er nært beslektet med ukrainsk og hviterussisk, og til den slaviske familien hører også blant annet polsk, tsjekkisk, bosnisk-kroatisk-serbisk og bulgarsk. Både den slaviske og den germanske språkfamilien, hvor norsk hører hjemme, stammer fra et felles urspråk, indoeuropeisk.

Byen Novgorod er en av Russlands eldste byer – den ble kalt 'Holmgard' av vikingene. Festningsverket og andre historiske bygninger i området er på UNESCOs verdensarvliste.

Nikolaj Rerikh: «Handelsmenn fra den andre siden av havet», 1901. Det statlige Tretjakovgalleriet i Moskva. Bildet har vært på utstilling i Norge to ganger. I bakgrunnen en *gorod* med *kreml*.

Vikingene drev utstrakt handelsvirksomhet og plyndringer når de kom seilende fra Skandinavia nedover de russiske elvene til de befestede byene.

Det var også nære forbindelser mellom kongehusene i Norge og det gamle Russland. Harald Hardråde, som regnes som Oslos grunnlegger, var i flere år gjest hos storfyrst Jaroslav den vise. Harald ble gift med Jaroslavs datter, den russiske prinsessen Ellisiv, og kong Harald og dronning Ellisiv regjerte i Norge fra 1046 til 1066.

Russisk skrives med kyrilliske bokstaver. Det kyrilliske alfabetet er oppkalt etter St. Kyrillos, som blant annet oversatte deler av Bibelen til slavisk og drev utstrakt misjonsarbeid på 800-tallet. Alfabetet brukes med små variasjoner også i ukrainsk, hviterussisk, serbisk, bulgarsk, mongolsk og flere av språkene som snakkes innenfor grensene av det tidligere Sovjetunionen.

En ting som irriterer russiskspråklige, er bruken av kyrillisk skrift i tekster med latinske bokstaver for å fremkalle et bilde av Russland eller det gamle Sovjetunionen. De kyrilliske bokstavene Я og И, som ikke er R og N men står for lydene [ja] og [i], er spesielt populære. I Norge har vi for eksempel sangeren SPUTИIK, og i filmen *Red Heat* hadde skuespilleren ΛЯИOLD SCHWΛЯZEИEGGEЯ hovedrollen. Men resten av alfabetet får også unngjelde. Forsiden av tidsskriftet *Progressive Review* fra 2017 tar dette til nye høyder. Teksten «New economic policy: Vision required» er skrevet med kyrilliske bokstaver som ligner på de latinske. Men for en russer står det her: «Ijesj jesoiomis rolists: Visioi required»... På toppen av det hele eksisterer bokstaven ‹ц› bare i den serbiske varianten av alfabetet. En russer vil normalt ikke kunne denne bokstaven, men sannsynligvis oppfatte den som en russisk ‹ц›. Komplett alfabetisk kaos, med andre ord.

Trond Nordenstam, Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk, UiO

Ordfestivalen

UNIVERSITETET I OSLO

Design: Kristin Bech